

УДК 657

Т.М. Королюк, канд. економ. наук, доц.

Тернопільський національний технічний університет імені Івана Пулюя, Україна

РИЗИКИ В ОБЛІКОВІЙ СИСТЕМІ ПІДПРИЄМСТВА

T.M. Korolyuk, Ph.D., Assoc. Prof.

RISKS IN THE ACCOUNTING SYSTEM OF THE ENTERPRISE

Світовою спільнотою бухгалтерів визнана необхідність подання інформації про ризики в бухгалтерській звітності компаній, але для широкого впровадження в практичну діяльність методів розкриття ризиків облікової роботи слід переосмислити традиційні методології ведення бухгалтерського обліку та складання звітності. «Ті дані, які сьогодні має бухгалтер, мало допоможуть йому та іншим учасникам господарських процесів у тому, щоб вони могли обчислити свій можливий ризик у майбутньому. <...> Для управління господарськими процесами традиційна бухгалтерія дає занадто мало, або майже нічого» [1, с. 487].

Для цілей бухгалтерського обліку І. М. Вигівська виділила три групи господарських ризиків за характером діяльності підприємств: підприємницькі ризики, ризики непідприємницької діяльності та ризики, притаманні будь-яким видам і формам діяльності, а також розроблено класифікацію найбільшої групи господарських ризиків – підприємницьких – за видами діяльності (ризики надзвичайної та звичайної діяльності (операційні, фінансові та інвестиційні)) [2]. Це надає можливість керівництву отримати інформацію про доходи або витрати (за видами діяльності), зумовлені здійсненням господарської операції, яка знаходилася в умовах ризику; встановити статті витрат для реалізації заходів управління ризиками діяльності та їх облікового відображення.

О. В. Фоміна та О. М. Гончаренко на основі дослідження різних підходів до класифікації ризиків запропонували доповнити ряд класифікаційних ознак ризиків та їх склад: 1) за фактором, що обумовлює виникнення ризиків: зовнішні ризики пов'язані з зовнішнім середовищем, на яке підприємство не має безпосереднього впливу (конкуренти, ринок, законодавство тощо); внутрішні ризики (операційні ризики, фінансові ризики, ризики допоміжних бізнес-процесів, корпоративні ризики); 2) за типом впливу на діяльність підприємства: ризики втрат (втрата ліквідності, втрата платоспроможності, втрати пов'язані з порушенням зобов'язань контрагентів); ризики мінливості (планування податкових надходжень, оцінка ринкової вартості майна, ризик недоотримання доходів) [3, с. 69]. Наведені класифікаційні ознаки та види ризиків сприятимуть чіткій ідентифікації ризиків в системі управлінського обліку.

С. А. Дерев'яшкін в системі бухгалтерського обліку виділяє два види ризику, які мають різну економічну природу: ризики, притаманні системі бухгалтерського обліку і пов'язані з інформаційним забезпеченням процесу управління, та підприємницькі ризики, інформація про які в певній мірі знаходить своє відображення в обліку і розкривається в бухгалтерській (фінансовій) звітності [4]. Перша група ризиків виникає при формуванні облікової інформації по відношенню до будь-яких об'єктів бухгалтерського обліку. Відображення в обліку підприємницьких ризиків та/чи їх наслідків потребує вибору та обґрунтування методичних основ визнання, оцінки та розкриття інформації про них. Бухгалтерські (інформаційні) ризики, які пов'язані з викривленням інформації, виникають в системі бухгалтерського обліку і є наслідком певних подій (ризики втрат, викривлення інформації в системі бухгалтерського обліку, ризик, пов'язаний з вибором способів і методів в обліковій політиці, організаційний ризик). Ці ризики об'єктивно притаманні як системі бухгалтерського обліку, так і

системі внутрішнього контролю в цілому. Підприємницькі ризики, які відображаються в бухгалтерському обліку, – це ризики фінансово-господарського середовища, які характеризують наслідки подій, що вплинули (чи можуть вплинути) на діяльність підприємства, визнані та оцінені. Очевидно, що інформація про наслідки впливу підприємницьких ризиків на фінансово-господарську діяльність підприємства має більше значення для прийняття обґрунтованих управлінських рішень внутрішніми та зовнішніми користувачами не тільки по відношенню до поточного стану, але і з врахуванням стратегії діяльності підприємства та ефективності менеджменту.

А. С. Шевельов вважає, що поряд з ризиками, установленими бухгалтерським фінансовим обліком, підприємству слід розглядати ризики, установлені управлінським обліком підприємства [5, с. 69-70]. Перша група ризиків базується на минулій та майбутній зовнішній інформації та дозволяє користувачам не тільки звернути увагу на майбутні господарські факти, які очікуються з більшим ступенем ймовірності, але і в деяких випадках розрахувати наслідки цих ризиків (ризики, обумовлені організаційними рішеннями, які прийняті в Положенні про бухгалтерську службу підприємства; ризики, прийняті рішеннями, що закріплені в обліковій політиці підприємства (ринкові ризики, кредитні ризики, ризики ліквідності, операційні ризики); ризики, обумовлені формуванням і наданням бухгалтерської звітності зовнішнім користувачам (ризики інвесторів, ризики кредиторів)). Друга група ризиків включає в себе ризики управлінського обліку і з їх допомогою оцінюють ризики внутрішніх і зовнішніх цінкових показників, ризики собівартості продукції, що випускається, ризики рентабельності випущених виробів та ін. Ризики бюджетного планування управлінського обліку включають: ризики, які виникають в групі бюджетного планування, пов'язані з одновимірним та багатовимірним бюджетом; ризики, пов'язані з розробкою центрів відповідальності та ін. Ризики аналізу управлінського обліку включають в себе: ризики, пов'язані з аналізом бюджетування, ризики рентабельності, ризики з сегментування виробничої діяльності та ін. Ризики внутрішнього контролю управлінського обліку охоплюють ризики потоків облікової документації, ризики облікових інформаційних потоків, ризики внутрішнього контролю за центрами відповідальності та ін. Ризики, пов'язані з управлінською звітністю, охоплюють ризики, пов'язані з комплексними звітами, ризики, пов'язані із звітами за ключовими позиціями, ризики аналітичних звітів, ризики звітів із змінною структурою та ін.

У сучасних економічних умовах діє складна система бухгалтерських ризиків, що безпосередньо роблять вплив на безперервність діяльності підприємства та економічну безпеку його інвесторів і кредиторів. Реалізація функції бухгалтерського обліку в системі забезпечення економічної безпеки суб'єкта господарювання вимагає проведення комплексу робіт, пов'язаних з управлінням ризиками в обліку.

Література

1. Соколов Я. В. Основы теории бухгалтерского учета / Я. В. Соколов. – М. : Финансы и статистика, 2000. – 496 с.
2. Вигівська І. М. Бухгалтерський облік діяльності підприємств в умовах ризику: організація та методика: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09 / І. М. Вигівська ; Житомир. держ. технол. ун-т. – Житомир, 2010. – 21 с.
3. Фоміна О. В. Оцінка ризиків підприємства в системі обліку / О. В. Фоміна, О. М. Гончаренко // Економічний часопис-XXI. – 2015. – № 3–4 (2). – С. 67–70.
4. Деревяшкин С. А. Риски в бухгалтерском учете и их классификация / С. А. Деревяшкин // Инновационное развитие экономики. – 2014. – № 3. – С.123–128.
5. Шевелев А. Е. Риски в бухгалтерском учете на современном предприятии / А. Е. Шевелев // Вестник ЮУрГУ. Серия «Экономика и менеджмент». – 2014. – № 4. – том 8. – с. 68–71.